

De Snoeproute aanpak

Toolkit voor uitrol in de praktijk

Versie 20 juni 2016
NederlandSchoon

Inleiding

Zwerfafval op zogenaamde snoeroutes is een bekend verschijnsel: op de route die scholieren lopen of fietsen van het winkelgebied / de supermarkt of snackbar naar de school in de buurt is vaak veel zwerfafval te vinden. NederlandSchoon heeft samen met Gemeente Schoon een aanpak ontwikkeld speciaal voor deze routes.

In 2015 heeft een uitgebreide pilot plaatsgevonden, waar de snoeroute aanpak is uitgetest. En met succes. De hoeveelheid zwerfafval nam met ongeveer 50% af!

In dit document vindt u de kern van deze aanpak en de benodigde informatie om zelf met de aanpak aan de slag te gaan. De eerste pagina's geven u concrete handvatten voor de aanpak. In de bijlage wordt dieper ingegaan op de totale aanpak, zoals in de pilot is uitgevoerd, zodat u ook voldoende achtergrondinformatie tot uw beschikking heeft.

Sleutelementen van deze aanpak zijn:

- Posters / borden bij de school, supermarkt en / of snackbar die attenderen op het gebruik van de afvalbakken.
- Borden op de snoeroute die verwijzen naar afvalbakken.
- Afvalbakken op de snoeroute met een uiting (sticker) die 'actief' het goede gedrag laat zien.

Vorbereiding

Alvorens u zelf aan de slag gaat, is het belangrijk te bedenken welke partijen er bij de aanpak moeten worden betrokken en hoe de snoeroute er precies uitziet.

Partijen:

- ✓ Voor het plaatsen van bordjes in de openbare ruimte en het bestickeren van afvalbakken en het eventueel bijplaatsen of verzetten van afvalbakken, is medewerking van de gemeente noodzakelijk. Mogelijk kan NederlandSchoon helpen bij het vinden van de juiste contactpersoon.
- ✓ De school moet eveneens participeren. Dit kan heel eenvoudig door het ophangen van posters, bordjes en eventueel het plaatsen van extra afvalbakken.
- ✓ Vaak zijn supermarkten, maar ook snackbars, het begin van de snoeroute. Het is dus mooi als die ondernemers actief bij de aanpak betrokken zijn. Hoe meer hoe beter uiteraard. Ze kunnen eenvoudig een poster en/of bord bevestigen.

Route:

- ✓ Het is verstandig om de gehele route een keer te lopen / fietsen en te kijken hoeveel materiaal er nodig is voor de gehele route. Het liefste tijdens een pauze uur als leerlingen op en neer lopen.
- ✓ Indien er bordjes op de route, in het winkelgebied of bij school geplaatst moeten worden, is het belangrijk te registreren of er een aparte paal nodig is, of dat een bestaande paal kan worden gebruikt.

Materialen

Er is een set van materialen beschikbaar, die op de snoeproute gebruikt kunnen worden. Deze materialen zijn uitgetest in de pilot. Dit zijn:

- ✓ Stickers voor op de afvalbakken op de route.
- ✓ Bordjes voor op de route, op de plekken waar geen afvalbak in het zicht is.
- ✓ Posters om op te hangen bij school of in het winkelgebied / de supermarkt. Deze posters hebben twee alternatieven, die wat duurzamer zijn of voor sommige partijen prettiger in gebruik:
 - Een aangepaste deksel op de NederlandSchoon afvalbak met een uiting die past bij de aanpak. Te plaatsen bij de supermarkt of een andere ondernemer, die voor de bak zorgt (leegmaken, schoonhouden, binnen zetten bij sluiting).
 - Een bordje, op te hangen op het schoolplein of in het winkelgebied.
 - Een sandwichbord met hierop de poster.

De materialen staan op de volgende pagina weergegeven.

Praktische informatie

Heeft u een snoeproute en wilt u gebruik maken van onze aanpak, neem dan contact op met NederlandSchoon, 070-3042080 of via info@nederlandschoon.nl.

Wij zullen u vragen naar de locatie, (potentiele) samenwerkende partijen en nog een aantal praktische zaken die leiden tot concrete afspraken over het leveren van materialen.

- ✓ De stickers voor de afvalbakken en de posters zijn doorgaans bij ons op voorraad. De kosten hiervoor neemt NederlandSchoon voor haar rekening.
- ✓ Voor de bordjes geldt dat NederlandSchoon hiervoor de bestanden aanlevert voor het bedrukken ervan. Kosten zijn voor rekening van de betrokken partijen. De gemeente kan dit bekostigen uit de zwerfafvalvergoeding. (Voor meer informatie kijk op: <https://www.nederlandschoon.nl/wat-jij-kan-doen/zwerfafvalvergoeding/stappenplan>)
- ✓ Indien wordt gekozen voor het gebruiken van een NederlandSchoon afvalbak met een opbouw, kan – afhankelijk van het aantal – in overleg met NederlandSchoon besproken worden wat hiervoor de financiële mogelijkheden zijn. De reguliere afvalbak kost € 75,-.
- ✓ Alle materialen zijn via onze webshop www.webshopschoon.nl te bestellen

	
<p>Poster bij school & ondernemer / winkelgebied</p>	<p>Bordje voor onderweg (bij geen afvalbak)</p>
	
<p>Sticker op de afvalbak</p>	<p>Uiting voor bovenop NLS afvalbak</p>
	
<p>Afvalbak NederlandSchoon</p>	<p>Opbouw afvalbak met uiting</p>

Bijlage: nadere informatie over de aanpak

Aanleiding & achtergrond

De snoeproute aanpak is tot stand gekomen op basis van een pilot die in 2015 in vier gemeenten is uitgevoerd. Daar is onderzocht op welke wijze gedragsverandering op de snoeproute gerealiseerd kan worden, waardoor leerlingen hun afval in afvalbakken weggooien. De resultaten van het onderzoek en het volledige rapport staan op de Kenniswijzer Zwerfafval (www.kenniswijzerzwerfafval.nl).

Samenvatting onderzoek

In alle drie de gemeenten die meededen aan de pilot verminderde het zwerfafval op de snoeproute. Uit de nameting (2 maanden later) blijkt dat de vermindering in de hoeveelheid zwerfafval op de snoeproutes in stand bleef. Maatregelen hebben een sterkere impact op snoeproute gerelateerd zwerfafval, waarbij het gaat om eet- en drinkverpakkingen, dan op overig zwerfafval.

Aanpak

De snoeproute aanpak bestaat uit drie stappen:

1. Voorbereiding aanpak snoeproutes
2. Interventies, maatregelen op snoeproutes (basismaatregelen en optionele maatregelen)
3. Effectmeting, monitoren van effect (optioneel).

Stap 1: Voorbereiding aanpak snoeproutes

Wanneer u de snoeproute gaat aanpakken, zijn de volgende twee aspecten van belang: 'De snoeproute in beeld' en 'Aanhaken school en ondernemer'

1. *De snoeproute in beeld.* Zorg dat duidelijk in beeld is welke route de leerlingen (meestal) lopen. Idealiter loopt iemand deze route en wordt deze in een kaart ingetekend (met ondersteunende foto's). De volgende vragen zijn van belang:
 - ✓ Welke route lopen de leerlingen meestal? En lopen ze één route of zijn er meerdere routes die gelopen worden?
 - ✓ Welke waarnemingen doet u op de snoeproute? Door de route te lopen (idealiter tijdens een pauze van de leerlingen) kan het gedrag van de leerlingen geobserveerd worden. Pauzeren ze bijvoorbeeld ergens op de route? Ziet u leerlingen afval op de grond gooien? Bij welke winkels kopen ze eten/ drinken en staan daar afvalbakken? Door in de beginfase te observeren ontstaat een goed beeld van de situatie op de snoeproute.
 - ✓ Staan er afvalbakken op de route? Zo ja, hoeveel staan er en worden deze (goed) gebruikt? Bekijk hoe vol ze zitten (en kijk naar de ledigingsfrequentie). Wellicht staan er voldoende afvalbakken maar is het beter om bepaalde afvalbakken te verplaatsen. Welk formaat hebben de afvalbakken?

2. *Aanhaken school en ondernemer.* Voor een optimaal resultaat is het van belang de school en de ondernemer vroegtijdig aan te haken. Wanneer zij betrokken zijn bij de aanpak van de snoeproute kan er een effectieve aanpak uitgerold worden. De volgende vragen zijn van belang:
- ✓ Wordt er vanuit school al iets georganiseerd voor het 'opschonen' van de snoeproute? Zo ja, met wat voor frequentie gebeurt dit en op welke wijze? Dit is van belang wanneer het effect van de aanpak gemonitord gaat worden. Daarom is het ook van belang te weten met welke frequentie de gemeente reinigt op de snoeproute en naar welke maatstaven.
 - ✓ Heeft de ondernemer afvalbakken staan voor zijn winkel? Waar staan deze bakken? Om wat voor verpakkingsmateriaal gaat het voornamelijk? Maakt de ondernemer in een bepaalde straal rond zijn winkel schoon? Communiqueert de ondernemer al iets naar leerlingen over het opruimen van afval?

Daarnaast is het van belang om de ondernemer en school te betrekken in de aanpak. Laat daarbij weten dat de aanpak heel simpel is: ze hoeven alleen een poster op te hangen. Houd ze op de hoogte van de (positieve) resultaten. Na verloop van tijd kunnen eventueel aanvullende activiteiten worden opgepakt om de samenwerking te versterken.

Stap 2a: Maatregelen op snoeproutes

De maatregelen opgenomen in de snoeproute aanpak zijn getest in de pilot. De gewenste gedragsverandering is tot stand gekomen door:

1. Gedragsbeïnvloeding m.b.v. communicatie op afvalbakken
2. Samenwerking met school en ondernemer door het ophangen van de posters, die verwijzen naar het gebruik van afvalbakken.

Interventie 1. Gedragsbeïnvloeding m.b.v. uitingen op bakken / borden

Karakter uitingen

De uitingen die toegepast worden in de snoeproute aanpak dienen te voldoen aan de volgende punten:

- ✓ Positieve benadering (zowel in tekst als in beeld).
- ✓ Visueel maken gewenste gedrag.
- ✓ Eenduidige boodschap.
- ✓ Gebruik communicatie via afvalbakken, naar afvalbakken toe en bij ondernemer en school.
- ✓ Eenduidige en herkenbare uitstraling van de uitingen, zodat duidelijk is dat ze bij elkaar horen.
- ✓ Het kan zinvol zijn bij gebruik van een eigen ontwerp, dit te laten toetsen bij een bureau dat gespecialiseerd is in gedragsverandering of bij NederlandSchoon.

De afvalbak

De afvalbakken op de snoeproute worden in kaart gebracht. Indien nodig worden er bakken verplaatst of nieuwe bakken bijgeplaatst. Tijdens het observeren van de snoeproute is het van belang goed het gebruik van de afvalbakken te monitoren. Wanneer bakken uitpuilen qua afval, worden deze idealiter vervangen door een grotere/ dubbele bak (of een hogere ledigingsfrequentie). Wanneer op bepaalde plekken (vrij gecentreerd) zwerfafval ligt, is daar behoefte aan een extra

afvalbak. Afvalbakken waar amper afval in zit, kunnen wellicht verplaatst worden naar zwerfafval 'hotspots'.

Bestickering afvalbakken

Uit onderzoek is gebleken dat afvalbakken een belangrijk communicatiemiddel zijn voor beïnvloeding van gedrag, omdat deze precies op de plek van het te vertonen gedrag staan. De afvalbakken worden daarom voorzien van een sticker. Het doel van de bestickering is te communiceren via de afvalvoorziening en in de communicatie uiting gebruik te maken van (onbewuste) gedragsbeïnvloeding. Op de sticker staat:

- ✓ Een afbeelding van afval dat in de afvalbak gegooid wordt (een hand die een blikje in de afvalbak gooit – bewust gekozen voor reëel afval voor de snoeproute).
- ✓ Daarbij wordt benadrukt dat dit het gewenste gedrag is (middels een duim opstekende jongen).
- ✓ Gecombineerd met tekst: *Bedankt!* Belangrijk is de visuele ondersteuning bij tekst.
- ✓ De sticker toont een pijl richting de opening van de afvalbak.

Voor een goede werking is het van belang dat de 4 elementen op de uitingen terugkomen.

Routing / prompting naar de afvalbak

Indien niet overal op de route afvalbakken in het zicht staan, kan er gewerkt worden met bordjes die aan (lantaarn)palen bevestigd worden. Via deze bordjes worden de leerlingen geattendeerd op de aankomende afvalbak. Deze bordjes vergroten de zichtbaarheid van de afvalbakken en werken bij de leerlingen als een herinnering aan het goede gedrag. Voor de herkenbaarheid is het van belang dat er een visuele link is tussen het bordje en de sticker op de afvalbakken. Op het bord staat het volgende:

- ✓ Een afbeelding van afval dat in de afvalbak gegooid wordt (een hand die een blikje in de afvalbak gooit – bewust gekozen voor reëel afval voor de snoeproute).
- ✓ Gecombineerd met de tekst: *Over 50 meter!*

Deze bordjes komen zo'n 50 meter voor een afvalbak (waar de afvalbak niet direct zichtbaar is). Idealiter worden de bordjes bevestigd op plekken waar ook veel afval ligt (daar is kennelijk de herinnering nodig aan het gewenste gedrag).

Interventie 2. Aanpak bij school en ondernemer

Geadviseerd wordt om zowel bij de ondernemer als bij de school bij de uitgang een uiting te bevestigen, die de leerlingen attendeert op het gewenste gedrag. Dit kunnen posters zijn of – bij de ondernemer - een bordje boven een NederlandSchoon afvalbak. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een 'implementatie intentie', een strategie om het gewoontegedrag te doorbreken. Geactiveerd wordt welk gedrag getoond wordt, wanneer ze het eten/ drinken op hebben en dus afval in handen hebben. Ook bij het ontwerp van deze poster is een visuele link met de andere maatregelen (de afvalbakken en het bordje naar de afvalbakken). Feitelijk worden dezelfde dingen getoond als op de sticker. Het gebruik van de pijl wordt alleen toegepast indien de uiting op een afvalvoorziening wordt geplakt.

Stap 2b: Extra maatregelen bij school en ondernemer (optioneel)

Zowel op school als bij de ondernemer kan als extra maatregel de strategie 'zelfovertuiging' toegepast worden. Dit is niet getest in de pilot snoeproutes. De verwachting is dat een dergelijke maatregel bijdraagt aan de gewenste gedragsverandering.

Interventie 3: Uitwerking school

Op school kan gewerkt worden met een thema les over schoon. Het is raadzaam om dit direct na een vakantie te laten plaatsvinden. De leerlingen starten dan weer 'opnieuw', dit geeft goede mogelijkheden voor gedragsverandering.

Voor de inhoud van de thema les kan een quiz worden gebruikt met vragen over hoe lang het duurt tot dat afval helemaal weg is uit de natuur. Aangevuld met leuke andere weetjes over afval. Input voor allerlei activiteiten op het gebied van zwerfafval op scholen is te vinden via NederlandSchoon ([https://www.nederschoon.nl/wat-jij-kan-doen?field_place_type_tid\[0\]=21](https://www.nederschoon.nl/wat-jij-kan-doen?field_place_type_tid[0]=21)). Belangrijk is dat leerlingen er zelf over nadenken. Het belangrijkste aspect dat terug moet komen in deze les is het volgende: Leerlingen schrijven zelf op een briefje twee redenen waarom ze een schone buurt belangrijk vinden. Door het op te schrijven overtuigen ze zichzelf als het ware, dat zij daar achter staan en gaan ze zich ernaar gedragen. Eventueel foto's ervan maken voor extra commitment.

Interventie 4: Uitwerking ondernemer

De ondernemer kan werken met een slagzin en daar een kleine prijs aan verbinden. De slagzin gaat ook over schoon en werkt op dezelfde wijze, middels zelfbevestiging. Het belangrijkste aspect dat terug moet komen is een slagzin die gekoppeld is aan het gewenste gedrag: 'Afval hoort in de afvalbak, omdat..... / Ik gooi mijn afval in de afvalbak, want...'

Stel een relevante beloning voor leerlingen beschikbaar, bijvoorbeeld een frietje bij de snackbar, of een saucijzenbroodje bij de supermarkt. Juist een kleine relevante beloning / prijs stimuleert de zelfovertuiging.

Stap 3: Monitoren van effect (optioneel)

Er zijn verschillende manieren mogelijk om te monitoren wat het effect is van de aanpassingen op de snoeproute. Van belang is dat de gemeente zicht krijgt op de vervuiling op de snoeproute en hoe dit zich ontwikkelt. Een mogelijkheid is dat iemand aan het eind van de schooldag de snoeproute loopt en foto's maakt. Aan de hand van de beelden kan een inschatting gemaakt worden of de situatie verbetert op de snoeproute. Onderstaand wordt de meetwijze beschreven die ook bij de pilot gebruikt is.

Om te bepalen wat het effect is van de maatregelen op de snoeproute, vindt een effectmeting plaats. Deze bestaat uit drie delen:

- ✓ Een controlemeting
- ✓ Interventiemeting 1
- ✓ Interventiemeting 2 / nameting

De metingen bestrijken steeds één week, afhankelijk van budget kunnen de metingen langer doorlopen. Idealiter wordt er gedurende de pilot ook op een controlelocatie (zonder aanpassingen)

gemeten. Op deze manier kan een effect van tijd worden uitgesloten (bijvoorbeeld dat afval gedurende de herfst sowieso afneemt).

De controlemeting:

Gedurende 1 week wordt intensief gemeten van 12:00 – 16:00. Op de snoeproute zijn 2 onderzoekers aanwezig. Zij beginnen met een monitoring van de startsituatie. Via (CROW) beeldlatten brengen ze de reinheid voor aanvang van de pauze in beeld. Gedurende 12:30 – 15:00 observeren ze het gedrag van de leerlingen. Dit doen ze door de route te lopen en middels een observatielijst bij te houden welk gedrag ze zien (hoe vaak er bijvoorbeeld iets op de grond wordt gegooid). Van 15:00 - 16:00 wordt met een prikker het zwerfafval langs de snoeproute verwijderd. Er wordt bijgehouden om hoeveel stuks het gaat. De observatielijsten voor de meting zijn opvraagbaar via NederlandSchoon.

Interventiemeting 1

Voor aanvang van interventiemeting 1 worden de maatregelen op de route toegepast (stickers afvalbak, bordjes richting afvalbak en posters / afvalbak met bordje bij ondernemer en school). Vervolgens vindt op exact dezelfde wijze de meting plaats als tijdens de controlemeting.

Interventiemeting 2 / nameting

Voor aanvang van interventiemeting 2 worden de extra maatregelen bij school en de ondernemer toegepast (stap 2b). Ook kan ervoor gekozen worden geen extra maatregelen toe te passen, maar te bepalen wat het effect is na langere tijd. Vervolgens vindt op exact dezelfde wijze de meting plaats als tijdens de controlemeting.

De resultaten

De resultaten van de controlemeting en interventiemetingen worden vergeleken. Onderzocht wordt of er een afname in zwerfafval waarneembaar is tijdens de interventiemetingen.